

HISTORIE

2

Chadídža a ostatní muslimky

Má příběh nezávislé a bohaté obchodnice něco společného s životy muslimek dnes?

TEORIE

3

Muslimský závoj

Téma zahalování muslimských žen je často probíráno z různých hledisek.

KULTURA

4

Paprasek, který záhy zhasl

Dívčí rocková kapela z Kašmíru skončila po uvalení fatvy

VYCHÁZÍ
19. ČERVNA 2013
NEPRODEJNÉ

NOVINY BEZ PŘEDSUDKŮ

GENDER
STUDIES

Vážené čtenářky, vážení čtenáři!

Dostávají se vám do rukou noviny vycházející již tradičně při příležitosti Mezinárodního dne rovnosti, který se pojí s datem 19. 6. Tentokrát je jejich tématem společenská role žen v různých kulturách a náboženstvích, zejména v islámu. Přinášíme vám možnost pohlednout na muslimské ženy trochu jinak, než jak je vidíme především v médiích. Ne každý muslim je terorista a ne každá muslimka je obětí domácího násilí. Stejně jako všichni lidé nejsou stejní jen na základě toho, že jsou lidé, ani muslimy a muslimky nelze vnímat jako jednotnou skupinu. V našich životech hraje významnou roli mnoho faktorů, náboženství je jen jedním z nich. Nehledě na to, že i výkladů koránu je velké množství. Nakonec vždy záleží na člověku, bez ohledu na to, jestli nosí šátek, ke komu a zda vůbec se modlí.

Přeji vám hezké čtení bez předsudků

Markéta Štěpánová

Problém je v našich hlavách

Noviny bez předsudků vychází v rámci projektu na podporu zaměstnávání a samostatného podnikání žen z tradičních muslimských komunit žijících v ČR. Poradna pro integraci spolu s Gender Studies se pomocí vzdělávání a poradenství snaží těmto ženám usnadnit vstup na český pracovní trh. Kromě toho chce osvětovou činnost vyjasnit některé nejasnosti plynoucí z kulturních a náboženských rozdílů a vyvrátit ve společnosti zažitá mýty.

V následujícím dvojrozhovoru s **Markétou Štěpánovou**, projektovou koordinátorkou Gender Studies, a **Lenkou Laugesen**, sociální pracovnící Poradny pro integraci, se redakce ptala, co se v projektu konkrétně děje.

PROČ SE VAŠE ORGANIZACE ZAMĚŘILY PŘÁVĚ NA KONKRÉTNÍ KOMUNITY MUSLIMSKÝCH ŽEN-MIGRANTEK V ČR?

LL: Ženy-matky jsou na trhu práce znevýhodněnou skupinou. V případě cizinek, navíc muslimek, se nabízí mnohem více aspektů, které jim uplatnění na trhu práce znesnadňují. Týká se to jazykové bariery, kulturně-náboženských odlišností, případných omezení plynoucích z jejich typu pobytu, pracovních povolení apod. Tato skupina žen je na českém pracovním trhu marginalizovanou skupinou, pro kterou najít pracovní uplatnění je z uvedených důvodů velmi náročné, a proto potřebují v začátcích své pracovní kariéry pomoc a asistenci.

PROČ JE DŮLEŽITÉ, ABY BYLY TYTO ŽENY ZAMĚSTNANÉ, NAVÍC DNES, V DOBĚ KRIZE A VYSOKÉ NEZAMĚSTNANOSTI?

MŠ: S touto otázkou se setkáváme poměrně často. Já si ale myslím, že argument vysoké nezaměstnanosti často slouží pouze jako ospravedlnění xenofobie. Navíc jsem přesvědčena o tom, že začlenění na pracovní trh může významně usnadnit integrační proces. Jejich pozice bude lepší už tím, že jejich okolí uvidí, že pracují, platí daně atd. A jim samotným zaměstnání přinese určitou materiální samostatnost. To, že budou pracovat v České republice, jim umožní lépe pochopit systém,

který pro ně je mnohdy nový, a lépe se v něm orientovat. Je to věc, která s krizí ani nezaměstnaností nesouvisí. Nesouhlasím s tím, že někdo má na práci větší nárok na základě své národnosti. Rozhodovat by vždy měla kritéria související s poptávanou prací, což národnost ani náboženství většinou nebyvají.

A CHTĚJÍ OPRAVDU VŠECHNY ŽENY Z MUSLIMSKÝCH ZEMÍ PRACOVAT MIMO DOMOV?

LL: Myslím si, že se nespletu, když řeknu, že pro všechny ženy, které se do projektu zapojily, je primární péče o rodinu. Většina z nich se stará o malé, předškolní děti. Přesto by rády pracovaly a věří, že se jim podaří najít takovou práci, která jim umožní skloubit rodinný a pracovní život. Všechny naše klientky již žijí v ČR několik let, považují se za integrované, přesto ale v oblasti pracovního uplatnění naráží na mnoho bariér.

V ČEM SPOČÍVAJÍ TYTO BARIÉRY? JAK SE K ZAMĚSTNÁVÁNÍ TĚCHTO ŽEN STAVÍ ZAMĚSTNATELÉ?

MŠ: Bariéry plynou částečně z kulturně náboženských odlišností, částečně z různých předsudků, které se objevují jak na straně žen, tak na straně zaměstnavatelů. Kromě znevýhodnění, které se týká všech žen (tedy diskriminace na základě mateřství či předpokládaného mateřství), u muslimských žen se zaměstnavatelé navíc obávají toho, že nebudou schopny kvalitně odvádět práci kvůli své víře, a často hledají problémy tam, kde nejsou, respektive

(pokračování na straně 2)

Islám v ČR známý neznámý

O České republice se často mluví jako o ateistické zemi, pro některé její obyvatelky a obyvatele je však realita jiná, neboť se považují za věřící a mnoho z nich praktikuje náboženství ve svém každodenním životě. Jedním z těchto náboženství je islám.

Co se českých občanů a občanek týče, při sčítání lidu v roce 2011 uvedlo islám jako své náboženství 143 osob, avšak odhady počtu muslimek a muslimů na českém území se pohybují zhruba od jedenácti do dvaceti tisíc. Jedná se o české konvertitky a konvertity nebo muslimky a muslimy, kteří získali české občanství a mnohdy v zemi žijí již několik desítek let, poslední skupinu tvoří nově příchozí z arabských zemí, Balkánu a dalších oblastí. Český islám je různorodý i ve svých směrech – většinově je zastoupena sunnitská větev, méně ší'a a další směry.

Uvedená různorodost se samozřejmě projevuje i v životních stylech. Tak jako v případě ostatních náboženství prožívají někteří věřící svou religiozitu v soukromí, jiní ji sdílejí s ostatními a scházejí se v kulturních centrech, modlitebnách a mešitách. První z nich byla otevřena roku 1998 v Brně, další jsou v Praze, Teplicích a Karlových Varech. Mešity nemají jen roli svatostánků. Muslimové a muslimky se scházejí nejčastěji na významnější páteční kázání, ale do mešity míří i za poznáním a společenskými kontakty. Kromě modliteb probíhají na těchto místech oslavy svátků (konají se např. společně ramadánové večeře), výuka arabštiny, přednášky a další aktivity. Do mešity se také mohou přijít podívat

lidé, kteří islám nevyznávají, ale chtějí by o něm získat informace. Poslední uvedená funkce mešity je důležitá: ačkoliv je česká muslimská menšina neproblematickou součástí české společnosti, někteří lidé mají z islámu obavy. Stačí na překonání případných odlišností mávnutí „koulí“ pojmem „multikulturalismu“?

Mnoho z nás poznalo, že je někdy obtížné pochopit třeba i vlastní přátele, pokud mají jiný způsob života. Ale mnoho z nás také zažilo překvapení z toho, že zdánlivě odlišní lidé mají někdy zcela stejné starosti i radosti.

Alena Bouchalová

Jedna z mnoha (žen v šátku)

Paní Nadia je původem Maročanka, žijící již několik let v Česku. Přečtěte si její životní příběh.

Nadia (47, jméno změněno) pochází z hlavního města Maroka, z Rabatu, kde žila v početné rodině (má devět sourozenců), je vyučená masérka. Specializovala se na sportovní masáž, měla peníze, mohla si mnohé dopřát a žila po delší dobu „západním způsobem života“. Ten se projevovat především způsobem oblékání. Nadia nenosila šátek, chodila v minisukni, ale jiné povinnosti muslimky, jako modlitby

Když začala nosit šátek, mnohé kamarádky s ní přestaly udržovat kontakt.

a půst dodržovala. Po nějaké době se to změnilo, bez jakéhokoli donucování se sama rozhodla šátek nosit, protože tak vnímala svoji víru autentičtěji. Nicméně když začala nosit šátek, mnohé kamarádky, s nimiž do té doby měla výborné vztahy, s ní přestaly udržovat kontakt.

V Čechách už deset let

Do ČR se přistěhovala v roce 2003, protože chtěla změnu. Zároveň doprovázela sestřenicí, která se po návratu z Londýna rozhodla, že v Maroku už žít nemůže. Paní Nadia k nám přijela na turistické vízum a první dobu žila z úspor, myslela si, že tu nezůstane. Když slyšela poprvé češtinu,

(pokračování na straně 2)

ilustrační foto

nošení šátek v Evropě pouze přibude muslimek, které si ho budou nasazovat z protestu. Zároveň ale upozorňuje, že žena může být muslimkou i bez šátku, stejně tak jako žena zcela zahalená dobrou muslimkou být nemusí.

Jaká je u nás tolerance vůči muslimům?

Dnes by už ráda pracovala, ale diplom masérky jí nebyl uznán, musela by znovu absolvovat zdejší školu. Baví ji šít, ale obává se nízké poptávky v malém městě, kde momentálně s rodinou žije. Uvažuje rovněž, že by pracovala jako prodávačka. Komunikovat s cizími muži by jí při této práci nevadilo, spíš by jí vadilo, kdyby měla pracovat s jedním mužem ve stejné kanceláři. Stejného názoru je i její manžel. Na závěr paní Nadia říká, že podle jejího názoru se hladina tolerance či netolerance vůči muslimům v ČR nijak nemění, zůstává stejná. Nicméně se všimla, že do mešity chodí čím dál tím méně lidí, ale neumí si to vysvětlit.

Paní Nadji se ptala **Selma Muihić Dizdarević**, vyučující na Fakultě humanitních studií UK a místopředsdkyně Českého helsinského výboru. Selma se zabývá organizovanou občanskou společností a veřejnou imigrační a integrační politikou, teorií multikulturalismu, dějinami lidských práv a fenoménem extrémního sociálního vyloučení. Pochází z Bělehradu.

GENDER STUDIES, o.p.s.

je nevládní nezisková organizace, která slouží jako informační, konzultační a vzdělávací centrum pro otázky rovnosti žen a mužů a jejich postavení ve společnosti. Disponujeme největší knihovnou se zaměřením na genderovou tematiku a rovné příležitosti žen a mužů ve střední Evropě. Zaměřujeme se na zlepšení situace žen na trhu práce, za tímto účelem provozujeme i online a telefonickou právní poradnu pro diskriminované zaměstnané. Prostřednictvím specifických projektů aktivně ovlivňujeme změny týkající se rovných příležitostí v různých oblastech jako je trh práce, vzdělávání, rodinná politika, důchodová reforma a další aktuální témata.

(dokončení ze strany 1)

je vidí v tom, co nemá na práci samotnou žádný vliv – např. v tom, že nosí šátek. Při bližším seznámení se s problematikou ale zjišťují, že zaměstnat muslimku není tak rozdílné od toho zaměstnat křesťanku či ateistku, problémy jsou spíše v našich hlavách. Právě z tohoto důvodu pořádáme také semináře pro zaměstnavatele, kde hovoříme o možných úskalích, ale i výhodách, které různorodý tým přináší.

JAK KONKRÉTNĚ S ŽENAMI SPOLUPRAČUJETE, CO SE V PROJEKTU DĚJE?

LL: Ve většině případů je navštěvují v jejich domácnostech, kde jim poskytují pracovní-právní poradenství a podporu a asistenci při hledání zaměstnání či rozjezdu podnikání. V počátku spolupráce si vždy nejprve důkladně vyjasňujeme klientčinu pracovní motivaci. Diskutujeme o jejich dosavadních studijních a pracovních zkušenostech, pracovních plánech a představách, časových možnostech apod. Poté společně vypracujeme životopis a motivační dopis a reagujeme na pracovní nabídky. Sledujeme nabídky úřadů práce, nabídky na pracovních portálech, internetových stránkách firem či personálních agentur. Pomáhám klientkám

s nostrifikací diplomů získaných v zemi původu. V některých případech asistuji při prvním kontaktu s potenciálním zaměstnavatelem.

Také se věnujeme vzdělávacím aktivitám. Klientkám nabízíme přednášky a kurzy. Jak jsem zmínila, většina klientek je aktuálně doma s malými dětmi. Abychom vyšly vstříc jejich časovým možnostem, po dobu vzdělávacích a poradenských aktivit nabízíme možnost hlídání dětí. Většina klientek tak využila všech nabízených aktivit.

MŠ: Já bych jen dodala, že jsme společně připravili informační leták, který muslimským ženám pomáhá orientovat se v prostředí České republiky z hlediska právního. Leták se snaží podchytnout tři situace, do kterých se mohou dostat. První je samotné rozhodnutí zapojit se do pracovního procesu a výhody, které to může přinášet, dále překážky, se kterými se ženy mohou setkat ve formě diskriminace, a poslední je situace, kdy ženy už nějakou práci mají. Přinášíme jim také informace o tom, na co mají právo, ale zároveň i jaké povinnosti z pracovní smlouvy či založení živnosti vyplývají. Leták je svou formou přátelský i pro člověka, který češtinu neovládá dokonale, pracuje s ilustracemi a je psán jednoduchým jazykem.

PORADNA PRO INTEGRACI

je nestátní nezisková organizace, jejímž cílem je pomáhat cizincům a cizinkám začlenit se do běžného života v české společnosti, najít si bydlení, práci nebo školu; tedy žít v České republice spokojený život.

PPI poskytuje:

- sociální poradenství
- právní poradenství
- poradenství týkající se rodiny a vzdělávání dětí
- zajištění doučování dětí
- výuku českého jazyka pro všechny věkové skupiny
- podporu kulturní identity a aktivitám cizineckých komunit žijících v ČR

Chadídža a ostatní muslimky

V 7. století našeho letopočtu si zámožná vdova Chadídža vzala za manžela Muhammada – muže, který u ní byl dříve zaměstnán, aby dohlížel na její karavanu. Z Muhammada se později stal zakladatel islámu a Chadídža začala být s úctou nazývána Matkou věřících. Má však příběh této první muslimky a nezávislé a bohaté obchodnice něco společného s životy muslimek dnes?

Zaostalá, pasivní a muži podřízená žena – to je obraz, jaký je s islámem spojován jak v médiích, tak v krásné a někdy i odborné literatuře. Stejná představa hraje roli také ve sporech o zahalování vlasů či tváří muslimek. Dalším často připomínaným rysem útlaku žen v islámu je praxe mnohoženství. Takovéto negativní vnímání se však zakládá na pravdě jen z menší části, z větší části na dlouho budované představě islámu jako něčeho nepřátelského.

Střety různých křesťanských a islámských celků v minulosti vybavily naši kulturu názory, které měly z dočasného nepřítele udělat trvalého. Další neporozumění vznikla během kolonizace některých muslimských zemí evropskými mocnostmi a zejména po nedávných teroristických

Zleva do prava: Tawakkul Karman, Leymah Gbowee, a Ellen Johnson Sirleaf ukazují své ocenění Nobelovy ceny míru, 10. prosince 2011 (foto: Harry Wad, zdroj: wikipedia.org)

útocích extrémistických skupin. Téma postavení žen využívaly při všech těchto střetech a konfliktech znepřátelené strany ke vzájemnému napadání a odsuzování. Toto a jistě i přirozený lidský strach z neznámého ovlivňuje náš pohled na muslimky. Pokud ale chceme pochopit svět kolem nás, neměli bychom se s touto zkrácenou perspektivou spokojit.

Dnešní Chadídži

Podívejme se např. na jednu takovou „Chadídžu současnosti“, nositelku Nobelovy ceny míru Širín Ebadi. Ebadi je muslimka, jež ve svém rodném Íránu vystudovala práva a stala se první ženou na postu předsdkyně městského soudu v Teheránu. To bylo v 70. letech minulého století. V roce 2003

Ženy neomezují náboženství, ale diktát lidí, kteří je chtějí ovládat.

získala výše zmíněnou Nobelovu cenu za prosazování demokracie a lidských práv, zejména žen a dětí. V pokračování úspěšné kariéry jí nezabránilo její náboženské vyznání, ale změna iránského režimu na konci 70. let. Konzervativní náboženští vůdci zakázali ženám práci soudkyň a z předsdkyně soudu se tak

stala sekretářka. Sama Ebadi zdůrazňuje, že ženy neomezují náboženství, ale diktát lidí, kteří je chtějí ovládat.

I další nositelku Nobelovy ceny míru (udělené v roce 2011) můžeme díky jejímu úspěchu a vysokému postavení s nadsázkou nazvat Chadídžou. Tawakkul Karman, jemenská novinářka a politička, se stala populární v období arabského jara svým vystupováním proti současné vládě. Karman mimo jiné upozornila na nízkou gramotnost jemenských dívek a prosazovala zákaz provdávání žen mladších sedmnácti let. I ona svou kritiku zaměřuje především na představitele státu, nikoliv na náboženství.

Obě držitelky Nobelovy ceny spojuje snaha přetvářet současné poměry v konkrétních zemích. Jiné známé

osobnosti islámu se snaží o změnu náboženství, přesněji řečeno o změnu výkladu koránu. Pákistánská akademička Asma Barlas vyzdvihuje skutečnost, že posvátný text islámu je mnohovýznamový, a záleží tedy na kultuře, v níž je vykládán. Stejně jako její kolegyně Riffat Hassan je toho názoru, že v Knize muslimek a muslimů lze nalézt zásady rovnosti (nejen) žen s muži. Při výkladu koránu je brán ohled také na prostředí a dobu, v níž vznikl. Např. onen verš, jenž povoluje mít až čtyři ženy, byl zformulován po bitvě, ve které zemřelo mnoho mužů, co po sobě zanechali manželky, o něž bylo třeba se postarat. Dnes, v jiných podmínkách, není mnohoženství příliš často uplatňováno.

Žen, jako byla první stoupenkyně islámu Chadídža, je dnes mezi muslimkami mnoho. Stejně jako je mezi nimi i mnoho takových, jež odpovídají obrazu podřízené ženy. A mnoho je i těch, které se pohybují mezi těmito dvěma skupinami. Ať už se setkáme s kteroukoliv z nich, měli bychom se předně zajímat o to, co nám o sobě samy řeknou.

Alena Bouchalová

Muslimský závoj

Diskriminace, nebo výraz kulturní identity?

Téma zahalování muslimských žen je často probíráno z různých hledisek. Intenzivně se o něm začalo hovořit především v souvislosti s belgickým a následně francouzským zákonem, zakazujícím nošení burky na veřejných místech, který schválily parlamenty obou zemí v roce 2010.

Argumentace pro tento zákon se opírá o princip sekularizace, který má být uplatňován plošně, tedy má se týkat všech náboženských komunit bez výjimky – platí např. i pro nošení křesťanského křížku

Doc. PhDr. Blanka Knotková-Čapková, Ph.D.,

původní specializací indoložka, vyučuje na FHS UK v Praze genderová studia a na Metropolitní univerzitě Praha asijská studia. Výzkumně se soustředí na kulturní komparatistiku z genderového a postkoloniálního pohledu. Publikuje knižně a časopisecky v ČR, v Indii, Polsku, na Slovensku, v Nizozemsku a USA. Je autorkou a editorkou řady publikací, spoluautorkou několika projektů (*Základy asijských náboženství*, 2003; *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, 2008; *Tváří v tvář. Gender jako metodologická kategorie literárních analýz*, 2010; *Mezi obzory. Gender v interdisciplinární perspektivě*, 2011, aj.). Překládá bengálskou poezii a odborné texty z angličtiny.

na krku. Obhajoba zákona vycházela také z tvrzení, že zakrývání obličeje muslimských žen je diskriminační praktika, která ženy zneviditelně, vyjadřuje vlastnictví mužů nad nimi, upírá ženě právo volby na vlastní identitu, jejíž součástí je i oblékání jako vnější image.

Právo na kulturní identitu

Zákon však vyprovokoval i kritiky, které zazněly nejen ze strany muslimské komunity, ale i na půdě francouzského parlamentu, kde zejména levicoví poslanci upozorňovali, že menšiny nemusí sdílet kulturní hodnoty hostitelské země a zákon jim upírá právo na skupinovou kulturní identitu. Tento postoj se v podstatě opírá o komunitaristické pojetí multikulturalismu, které je ovšem kritizováno z různých stran. A to nejen z pozic neoliberalního univerzalizmu, ale i z liberálně feministických pozic (např. politických filosofek Marthy C. Nussbaum nebo Susan Moller Okin), které mnohokrát upozornily, že pojmání menšinové skupiny jako celku často zastírá vnitřní diskriminace uvnitř skupiny a jedná pouze s její tzv. reprezentací, která však fakticky reprezentuje pouze mocné v rámci skupiny – z genderového hlediska tedy zpravidla muže. Navíc nevěnuje pozornost diskriminaci v soukromé sféře, tj. v rodině.

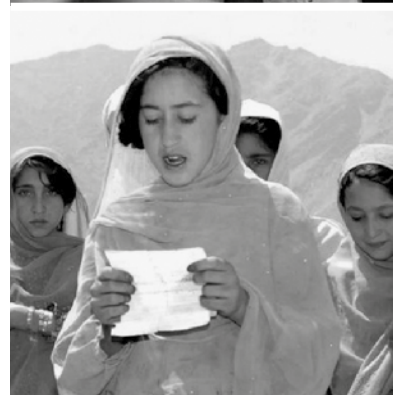
Kritika dopadu „šátkového zákona“

Kritika zmíněných zákonů zazněla také z pragmatických pozic. Zákon sice postihuje přísněji ty, které ženy k nošení závoje přes obličej nutí (ve Francii 30 000 euro + roční vězení), postihuje ale i dotyč-

né ženy, i když ve srovnání nízkou částkou 150 euro. Kritické hlasy oprávněně upozorňovaly, že jednak může dojít k dalšímu postihování obětí (vycházíme-li z názoru, že muslimské ženy jsou v tomto ohledu obětní a jsou k nošení závoje nuceny), jednak může být kontraproduktivní: ženám ze skutečně tvrdě konzervativních rodin znemožní pohybovat se na veřejnosti vůbec, navštěvovat veřejné státní školy, apod. Negativní důsledky tak nedopadnou na „pachatele“, ale na „oběti“.

Postoje islámských feministek

Také postoje samotných muslimských žen vůči zahalování nejsou jednotné. Některé je odmítají – např. feministická islámská teoložka Riffat Hassan (žijící v USA), která zdůrazňuje, že příkaz zahalování celého obličeje není v koránu nikde uveden a že je produktem pozdější tradice. Jiné radikální kritičky jdou dále, vnímají islám jako náboženství diskriminující ženy a zcela od něj odstoupily – zde jmenujme např. bangladéšskou spisovatelku Taslimu Násrin (žijící v exilu ve Švédsku) nebo političku Ayaan Hirsi Ali (v exilu v Holandsku). Násrin i Ali se dnes charakterizují jako ateistky, obě za své ostře kritické postoje čelí fatvě (v tomto kontextu islámská obdoba klatby, jež znamená i ohrožení života obou aktivistek). Na druhé straně je třeba uvést, že francouzské muslimky, které demonstrovaly proti „šátkovému zákonu“, jej naopak odmítaly jako omezení své vlastní volby. Zdůrazňovaly, že jsou francouzskými muslimkami (viz použití trikolory jako muslimského hidžábu –

šátku zakrývajících vlasy). Z jejich řad zaznívalo, že nošení šátku pro ně znamená i vymezení se proti asimilačnímu postoji vůči imigrantským komunitám. Na nebezpečí zjednodušeného a západocentrického vnímání jevů, jako je nošení muslimského šátku, upozorňuje také feministická teoretička indického původu Chandra Talpade Mohanty. Zdůrazňuje, že žádný takový jev není možné vytrhovat z kontextu konkrétní země, konkrétní doby a konkrétních politicko-sociálních vztahů, v nichž se odehrává. Jinak se můžeme dopouštět jen jiné formy kulturní kolonizace a stavíme se do pozice, kdy „mluvíme za druhé“.

Důraz na konkrétní kontext je bezpochyby nezbytný a bez něj lze o zahalování žen v islámu stěží smysluplně hovořit. Hodnocení situace zvnějšku je vždycky tenký led a znamená zvažování rizika dvou krajních poloh: nadřazeného postoje „my víme lépe než vy samy, co je pro vás dobré“, a na druhé straně přehlížení vnitřních diskriminací uvnitř kulturně odlišných skupin. Dodejme, že

i obhajoba zahalování ze strany muslimských žen samotných může mít více interpretací. Může znamenat svobodnou volbu, ale může být i důsledkem strachu z přímého trestu od vlastní komunity, strachu z vydědění, nebo důsledkem rodinné manipulace. Kdo to ovšem rozhodne a zhodnotí?

Odpověď není jednoduchá

Snad se vyváženému a spravedlivému postoji přiblížíme nejvíce, budeme-li mít stále na paměti doporučení postkoloniální feministické teoretičky Gaytri Chakravorty Spivak, která říká: Abychom si zasloužili právo vyjadřovat se ke kulturní jinakosti, je třeba dvou věcí. Zaprvé, neustále si uvědomovat a reflektovat svá východiska a nezobecňovat své vlastní zkušenosti a hodnotové postoje. A zadruhé důkladně studovat kulturní jevy, k nimž se chceme vyjadřovat, a jejich společenské pozadí. Pak jsme „splnili svůj domácí úkol“ a vysloužili si právo, aby nám bylo nasloucháno s respektem.

Blanka Knotková-Čapková

Fórum palestinsko-izraelského smíření

Tamara a Siham jsou přítelkyně. Izraelka a Palestinka, které mají mnoho společného a zároveň je mnoho rozděluje. Část života prožily pouhých několik desítek kilometrů od sebe, ale oddělené ostnatým drátem a bariérou nevědomosti, strachu a nenávisti. Tamařin syn byl zabit v roce 1987 jako voják izraelské armády v Libanonu. Sihamin bratr byl zastřelen izraelským vojákem na kontrolním stanovišti blízko vesnice, kde žil. Obě ženy se mohly následkem těchto tragických událostí ještě více zatvrdit a obrnit v nenávisti. Místo toho pochopily, že by se tím nic nevyřešilo, a připojily se k projektu, který spojuje 600 Palestinců a Izraelců, kteří přišli v konfliktech o své blízké, Parents Circle – Families Forum.

Již od roku 1995 se tyto lidé scházejí, aby si navzájem vyprávěli své příběhy, poznali se, pochopili, a tím napomohli mírovému řešení dlouhotrvajícího konfliktu. Mnozí z nich se za celý svůj život poprvé setkávají tváří v tvář osobě „z druhé strany“. Není divu. Izraelci mají zákaz vstupu na palestinská území a Palestinci mají vstup do Izraele vzhledem k mnohým omezením, fyzickým, úředním a vojenským bariérám velmi ztížený. Na obou stranách konfliktu se tak dobře daří nenávistné propagandě.

Důležitost osobních setkání

Při osobním setkání lidé jako Tamara a Siham nejen poznávají, že je dlouhotrvající konflikt v jejich tragickém osudu více spojuje než odděluje, ale také si často poprvé uvědomí, že jejich „nepřátelé“ jsou obyčejní lidé, kteří chtějí především žít spokojený a šťastný život stejně jako oni sami.

„Když vám sebevražedný atentátník zabije dceru, to není něco, co můžete jen tak zamést pod koberec a žít dál. Utápěl jsem se v pláči a ve zlosti na Palestince, policii,

na Boha, ačkoliv nejsem věřící, i na sebe. A zoufale jsem toužil po odplatě. Mám doma dva revoly a vedle domu tenkrát bylo staveniště, kde pracovali palestínští dělníci. Plánoval jsem, že tam půjdu a někoho zastřelím. Pak jsem si ale uvědomil, že by to bylo k ničemu. Akorát by všichni řekli, že jsem se z toho zbláznil“, říká Ben Kfir, člen fóra, který se navíc zapojil do projektu vzájemného izraelsko-palestinského darování krve. „Lidé na celém světě, nejen Izraelci a Palestinci, chtějí stejnou věc, založit rodinu a žít dlouhý důstojný život.“

Traumatické zkušenosti babiček

Mezi dvanáct různých podskupin, vytvořených třeba na základě společných zájmů či profesí (studenti/ky, farmáři/ky, politici/čky apod.), patří i skupina „babiček“. Kromě toho, že mohou sdílet specifické traumatické životní zkušenosti jako ženy, jsou také ve své rodině autoritami, kterým okolí naslouchá, a tak mohou dobře šířit své smířlivé postoje dále. Scházejí se několikrát

do roka, součástí jejich aktivit jsou i výměnné pobyty v palestinských a izraelských domácnostech, vytvořily kalendář společných fotografií a jejich výstava, složená z příběhů a osobních předmětů patřících kdysi jejich mrtvým blízkým, vycestovala i do zahraničí.

Schopnost odpouštět mnoho lidí postrádá. Neuvalit kolektivní vinu za zabít někoho blízkého na celou skupinu či celý národ, je pro mnoho lidí nepochopitelné. Jak je ale vidět, v zájmu míru jsou schopni odpustit i ti, kdo podobnou situaci zažili. Jak je pak možné, že je tolik těch, kdo se v podobné situaci nikdy neocitli, žijí na druhém konci světa, ale troulají si mít zaručený, často velmi jednostranně násilný (v tomto případě protipalestinský) recept, jak vše vyřešit? Bohužel jich máme kolem sebe stále příliš mnoho.

Anna Kotková

ZDROJE:
<http://www.pij.org/details.php?id=1379>
<http://www.theparentscircle.com/>

Paprsek, který záhy zhasl

Dívčí rocková kapela z Kašmíru skončila po uvalení fatvy

Chtěly jen hrát se svou kapelou, smetla je ale politika. Dívčí hardrockové trio Praagaash z indického Kašmíru nejprve výrazně uspělo na poli hudby, o tři měsíce později se ale stalo terčem výhrůžek a byla na ně vydána fatva – za to, že se nechovaly podle patriarchálních představ o ženách.

Kapelu tvoří tři muslimské dívky ve věku patnáct a šestnáct let, Aneeqa Khalid (baskytara), Noma Bhatt (zpěv, kytara) a Farah Deeba (bicí) z kašmírského Šrínagaru. Jejich snem je hrát směsici rocku, punku a metalu. V prosinci 2012 se zúčastnily hudební soutěže „Souboj kapel“ a získaly třetí místo. Za necelý rok hraní si rychle získaly uznání a po vítězství v soutěži začaly dostávat další a další nabídky k vystupování. Na svém facebookovém profilu psaly: „Pořád teprve zkoušíme, ale všechno, co potřebujeme, je láska, podpora a modlitby, pak budeme náš Kašmír reprezentovat všude. (...) Jakožto jediná holčičí kapela v Kašmíru jsme hodně kritizované, ale všem ukážeme, co pro vás máme!“

Paprsek světla pro rockerky

Netrvalo ale dlouho, a kapela, jejíž jméno v překladu znamená „první paprsek světla“, se stala nedobrovolným nástrojem politických a náboženských bojů ve stále neklidném Kašmíru. Dívky hrající rock se staly trnem v oku místních náboženských elit. Rocková hudba podle některých islámských náboženských vůdců totiž společnosti škodí. Ostatně i další (muzské) rockové kapely mají kvůli své tvorbě problémy. Když ale na elektrickou kytaru začaly hrát patnáctileté dívky, reakce došly mnohem ostřejší ráz.

porné“ nebo „samy jsou příčinou znásilnění“ psali odpůrci kapely na facebook.

Po vlně výhrůžek se proto dívky rozhodly, že se stáhnou do ústraní a začnou znovu hrát až hysterie opadne. Hraní se vzdát nechtěly, protože rocková hudba je pro ně terapií. „Vždycky, když mám vztek nebo je mi smutno, hudba mi pomůže se z toho dostat,“ říká kytaristka Noma.

Loutky v politickém divadle

Jenže poprask kolem kapely neopadl. Naopak, kvůli facebookovým výhrůžkám se kapela dostala do celostátních zpráv a její příběh se stal ventilem dlouhodobého napětí mezi indickou hindskou většinou a muslimskou menšinou i mezi jednotlivými názorovými proudy muslimské komunity. Zástupci různých politických stran a směrů případ využívali pro své politické účely. Na jedné straně kapelu podpořil místní ministr vnitra (a pak svou podporu stáhl), na druhé straně se nechali slyšet separatisté, že kapela je dokladem ústupu od muslimských hodnot. Samotná existence kapely dokonce začala být vnímána jako zbraň proti Talibanu, který v blízkém Afghánistánu mimo jiné potlačuje hudbu a veřejná vystoupení. Dívky z kapely k tomu ale řekly, že prostě jen chtějí hrát hudbu, nestojí o to být mediálně vytvořenými figurami a nechtějí hrát stereo-

typní roli mladých muslimek bouřících se proti rigidním pravidlům.

Vření kolem kapely dosáhlo vrcholu 3. února fatvou (právním prohlášením muslimské autority), uvalenou na členky kapely za to, že zpívaly na veřejnosti. Muftí Bashiruddin Ahmad, který tuto „klatbu“ vyhlásil, dívkám doporučil, aby příště zpívaly vždy jen doma a jen před ženskými členkami rodiny. Dva dny po vyhlášení fatvy se Aneeqa, Noma a Farah rozhodly kapelu definitivně rozpustit. Stalo se to i po diskuzi s jejich rodiči, kteří začali mít o své dcery strach.

Islám kontra rock v rodinném kruhu

Celospolečenská diskuze o Praagaash má i své soukromé, rodinné měřítko. Rodiče členek kapely nejspíš nijak zvlášť hraní v rockové kapele neschvalovali. Matka Farah si dokonce myslela, že vystupování na veřejnosti je proti islámu. Jenže nechtěla rozbit své dceři její sen. Farah se tedy musela na oplátku pětkrát denně modlit. Matka Aneeqy zase nechápala, proč vystupování v kapele je neislámské, když se ženy na televizní obrazovce objevují každý den. Jenže prý nezbyvá, než se podřídít pravidlům, pokud chtějí s rodinou žít tam, kde žijí.

A tak se stalo, že jeden dívčí sen musel kapitulovat před mnohem silnější a hmotnější mocí, schovanou za náboženství. Snad se Praagaash přece jen stanou prvním paprskem světla signalizujícím větší svobodu mladých kašmírských muslimek, byť samy zazářily jen krátce.

Jitka Kolářová

Podle článku Betwy Sharma a Heather Timmons Muslim Girls Quit Rock Band After National Controversy, <http://india.blogs.nytimes.com/2013/02/05/muslim-girls-quit-rock-band-after-national-controversy/>

NOVINY BEZ PŘEDSUDKŮ

Vydává Gender Studies, o. p. s., Gorazdova 20, Praha 2, www.genderstudies.cz. Vychází 19. června 2013.

Editorky: Markéta Štěpánová, Anna Kotková
Příspěvky: Alena Bouchalová, Selma Muhić Dizdarević, Jitka Hausenblasová, Jitka Kolářová, Anna Kotková, Blanka Knotková-Čapková, Michaela Svatošová, Markéta Štěpánová

Jazyková redakce a korektury: Pavla Frýdlová

Grafika: Marek Kukla

Foto: wikipedia, samphotostock

Kresba: Dora Dutková

Muslima – muslimská žena z obou stran objektivu

Doby, kdy se na výstavy chodilo výhradně do galerií, jsou už dávno pryč. Výtvarné umění se přesunulo do vysloužilých továrních hal nebo na ulici. Jako další krok v rozvolňování tradičního pohledu na umění se s masovým rozšířením internetu objevila řada virtuálních muzeí a galerií. Jedním z takových je Mezinárodní muzeum žen – International Museum of Women, které na adrese <http://imow.org/> představuje autorské multimediaální výstavy z celého světa. Zaměřuje se přitom na ty ženy, jež nemají dostatek veřejného prostoru k prezentaci svých názorů a postojů a jejich hlas tak zůstává nevyšlyšen. Dívácky atraktivní je právě probíhající online výstava s názvem The Hijab / Veil Series, která je součástí projektu „Muslima: Muslim Women's Art and Voices“. Jemenská fotografka Boushra Almutawakel nafotila sérii fotografií na téma hidžáb, v nichž si pohrává s mírou zahalení svých modelek-objektů a jejich identitou. Reflektuje přitom svůj vlastní život muslimky, svou západní zkušenost (vystavovala například v USA, kde nějakou dobu žila) i vžitě představy, jaké panují o nositelkách hidžábů. Celá série nepostrádá pointu, ze které po pravdě trochu mrazí. Vyprovokovat emoce a diváčkou odezvu je ale autorčin záměr. Podobně je koncipováno celé virtuální muzeum. Je angažované, kritické, polemizující a přitom otevřené všem.

-red-

Marjane Satrapi O Íránu trochu jinak

O Íránu slyšíme většinou z médií v souvislosti s jaderným programem nebo extremistickými výroky prezidenta Ahmadínežáda. Znáte ale Marjane Satrapi? Tato dnes čtyřiačtyřicetiletá Íránka, žijící ve Francii, vykreslila ve svých komiksech Persepolis nezaměnitelným stylem Írán, islámskou revoluci a to, jak ovlivnila běžné obyvatele a každodenní život, ze svého pohledu dítěte a nezavázané, drsné teenagerky. Ve druhém díle zprostředkovává zkušenosti imigrantky v Rakousku a ve Francii.

Příběh jejího dalšího grafického románu Šitíčko je založen na důvěrných rozhovorech íránských žen, které probírají intimní záležitosti. Název knihy odkazuje ne na domácí práce žen, ale na praktiku, kdy si některé ženy v Íránu nechávají sešít panenskou blánu před svatbou nebo po narození dítěte. S humo-

rem a nadsázkou řeší ženy různých generací různá témata od ženichů, svateb, rozvodů, seberealizace až po plastickou chirurgii. Rozhovory jsou zasazeny do kontextu totalitního režimu v Íránu a vytvářejí prostor pro bourání tradic a stereotypů, v nichž jsou postavy uzamčeny.

Kuře na švestkách je o Násiru Alím, slavném hráči na tar, který se rozhodne zemřít, když přijde o svůj hodnotný historický nástroj, který mu manželka rozbila při hádce. Knižka je rekapitulací jeho života, kterou procházíme v sedmi dnech, během nichž čeká na smrt. Stejně jako Persepolis jsme mohli Kuře na švestkách vidět ve filmové podobě.

Všechny tyto knihy od Marjane Satrapi si můžete vypůjčit v knihovně Gender Studies.

-red-

Arabský svět – jiná planeta?

Publikace podává přehledná pojednání jednotlivých oblastí každodenního života arabských zemích: vztahy ke zvířatům, etiketa, placení bakšíše, konzumace kávy, arabské pojetí času či veřejné bezpečnosti, terorismus kastovníctví a vztahy mezi muži a ženami. V textu jsou obsaženy také pasáže věnované problematice, která je tabu nebo je opředena pověřivostí.

Autorka je slovensko-iráckého původu a knihu píše z pohledu ženy arabistky, která dlouhodobě žila a pracovala v tomto regionu.

Emire Khidayer,
Nakladatelství Mladá fronta, 2011

Remaking Women

Kniha esejů pojednává o postavení žen na Blízkém východě, především v Egyptě a Íránu. Jejich pojetí je postaveno do kontextu postkoloniálních studií a úvah o modernitě. Autorky se zamýšlí nad konceptem zahalování v 19. století a jeho současnými formami.

Snahou některých esejů je zamyšlení se i zpochybnění myšlenek významných textů o muslimských ženách a feminismu, stavění do kontrastu tradičního pojetí žen matek a pečovatelek v domácí sféře a jejich pozice ve sféře veřejné. Se vstupem a průnikem do veřejné sféry se neodmyslitelně pojí otázky emancipace, pokroku a modernity.

(edit.) Lila Abu-Lughod
Princeton: Princeton University Press, 1998

PRÁVNÍ PORADNA GENDER STUDIES

GENDER STUDIES

Bezplatná právní poradna Gender Studies je určena převážně ženám a mužům, které a kteří zažili, respektive zažívají některou formu diskriminace z důvodu pohlaví a/nebo věku, nebo mají dotaz, týkající se podmínek odchodu na mateřskou/rodičovskou dovolenou a návratu z ní, či možnosti flexibilního pracovního uspořádání. Dotazy je možné položit prostřednictvím online formuláře na www.rovneprilezitosti.cz/cz/, na e-mail pravo@genderstudies.cz nebo telefonicky na 224 913 350, 774 913 350 v úterý 9.00 – 11.00 a v pátek 16.30 – 18.30. Veškeré dotazy zodpovídá specializovaná právnička.